

Universul basmului cult prin referire la personaje Povestea lui Harap-Alb - Ion Creanga

Dintre prozele scurte ale lui Ion Creanga, Povestea lui Harap-Alb este basmul cult cu cel mai mare impact asupra publicului. Basmul confirma valoarea unui prozator care a asimilat organic tiparele limbii vorbite, dovedind aceeași inventivitate frazeologica, paremiologica sau lexicală ca și Rabelais.

În primul rând, având dimensiuni considerabile și un fir narativ ce constă în inițierea protagonistului sub forma luptei dintre forțele binelui și cele ale raului, lupta în care înving întotdeauna cele dăună, Povestea lui Harap-Alb are elemente specifice basmului popular: tema călătoriei, motivul mezinului, al hainelor părintești sau al apei vii, formule inițiale, mediane și finale, final fericit, cifre magice sau personaje cu puteri supranaturale. Totuși, caracterul de basm cult se argumentează nu numai prin faptul că opera are un autor cunoscut sau pentru că este transmisă pe cale scrisă, ci mai ales prin pasajele care depășesc schematicul tipar narativ al basmului popular, prin manifestarea intenționalității artistice și, nu în ultimul rând, prin crearea unor personaje cu substanță interioară și complexitate psihologică. Din acest punct de vedere, diferența esențială între basmul popular și cel cult constă în faptul că opozițiile de tip real / supranatural, pozitiv / negativ, ce funcționau în texte precum Praslea cel Voinic și merele de aur sau Greuceanu, nu se mai aplică în opera de față.

În al doilea rând, personajul principal al basmului cult este mezinul craiului / Harap-Alb / viitorul crai, iar el nu mai reprezintă modelul de frumusețe fizică, morală și psihică din basmele populare anunțat de la începutul textelor (prin superlative de tipul "creștea într-un an cât alții în zece"), astfel încât călătoria întreprinsă de el nu are valoarea de a confirma calitățile excepționale ale unui erou, ci este un traseu inițiat parcurs de un tânăr, la început naiv și lipsit de experiență, la sfârșit capabil de a conduce o împărăție. Se vorbește, în acest sens, despre caracterul de *bildungsroman* al basmului, căci cititorul nu mai are în față personajul plat din basmul popular, ci unul rotund, care evoluează gradat.

Trei etape se disting în procesul său de formare: mai întâi el este mezinul craiului, tânărul lipsit de curaj și de inițiativă, "boboc" într-ale lumii acesteia, "luminat craisor", cum îl numește, prin antifrază, bătrâna cersetoare. El nu-i cere tatălui permisiunea de a-și încerca norocul decât după îmbărbătarea bătrânei, pe care la început nu o miluiește, căci prima lecție pe care o învață mezinul este generozitatea, mărinimia. Apoi, află că aparentele sunt înșelătoare, în secvența alegerii calului, când face gesturi atipice unui Fat-Frumos, pocnindu-l în cap pe cel răpăciugos drept pedeapsă că se apropie de tavă cu jaratic. Cu acest minim "bagaj", protagonistul porneste la drum, iar primul loc cu funcție simbolică prin care trece este podul unde îl așteaptă tatăl deghizat în piele de urs: calul preia inițiativa apărării, iar mezinul înțelege lecția curajului. Podul marchează astfel trecerea spre o nouă treaptă a ființei și, așa cum sublinia Mircea Eliade, aceasta se face întotdeauna într-un singur sens, căci personajul se află într-o constantă evoluție.

Sfaturilor batranei cersetoare li se adauga acum cele ale tatalui: mezinul trebuie sa se fereasca de Span si de omul ros. Pe primul il va intalni in padure, simbol labirintic ce necesita prezenta unui initiator, a unui "ghid". Spanul invinge prin viclesug dorinta fiului de crai de a asculta sfaturile tatalui, varsandu-i plosca si apropiindu-l astfel de fantana (grota din labirint), loc al coborarii in infern a personajului, al mortii sale spirituale, el devenind din fiu de crai, sluga; este etapa cea mai lunga si mai complexa din evolutia protagonistului, viitorul crai intelegand conditia umila a supusilor sai. La fantana, el jura credinta stapanului sau, Spanul, pana cand va muri si iar va invia, primind si un nume oximoronic prin alaturarea alb-negru: substantivul "Harap" desemneaza un sclav cu pielea de culoare, iar asocierea cu albul evidentiaza complexitatea interioara a personajului, coexistenta trasaturilor pozitive si a stangaciilor inerente varstei.

Astfel, Spanul nu este clasicul si schematicul personaj negativ al basmelor populare. El intruchipeaza maleficul, inteligenta vicleana, raul necesar protagonistului, caci probele la care il supune pe Harap-Alb duc la desavarsirea acestuia. Ajunsi la Imparatul Verde, noua sluga este pusa mai intai la doua incercari: sa aduca "salati" din gradina ursului, apoi nestematele cerbului. Rolul acestor porunci este doar in aparenta acela de a-l face pe Span sa se descotoroseasca de adevaratul fiu al craiului: ea scoate la iveala o complicitate intre mai multi initiatori ai lui Harap-Alb, care n-are inteligenta si spiritul inventiv, nici curajul si initiativa unui Fat-Frumos, ci reactioneaza ca un tanar lipsit de experienta: deznadajduieste, astfel incat calul il duce la Sfanta Duminica, cea care ii da sfaturile prin care duce probele la bun sfarsit.

Daca eroul basmului popular era supus in general la numai trei probe, Harap-Alb porneste in cautarea fetei Imparatului Ros, urmand a infrunta noi obstacole. Dupa ce isi dovedeste milostenia si generozitatea ajutand albinele sa-si faca stup si ocolind nunta furnicilor, trecand astfel pe un nou pod, Harap-Alb intalneste cele cinci aratari ce intruchipeaza focul, apa, pamantul si aerul: Gerila, Setila, Flamanzila, Ochila si Pasari-Lati-Lungila.

El invata astfel sa aprecieze fiecare om pentru calitatile sale, dar si sa-si accepte limitele, toleranta fiind noua sa calitate. Ajunsi la curtea Imparatului Ros, in timpul certeii din casuta de arama, Harap-Alb dovedeste capacitatea de a media un conflict, dupa cum probele ce constau in epuizarea mancarii si a bauturii sau in separarea macului de nisip ii confirma spiritul de lider. Ultimele probe au o valoare inedita: ele sunt legate de cucerirea fetei imparatului, la inceput pazita, apoi identificata cu ajutorul reginei albinelor. Ea trebuie sa plece cu voinicul pentru ca apa vie si cele trei smicele sunt aduse de cal, dar se umanizeaza prin dragostea pentru Harap-Alb, devenind dintr-un personaj negativ unul pozitiv, deci ilustrand categoria personajelor mobile. Astfel, aceste probe evidentiaza virilitatea eroului, care trebuie sa o cucereasca pe fata, caci nu o primeste impreuna cu imparatia precum Fat-Frumos.

Aici incepe a treia etapa din evolutia protagonistului: intors la curtea unchiului sau, spanul ii va taia capul, scena ce trebuie citita ca o renastere spirituala a eroului, ca o eliberare de juramantul de sclav de la fantana: el a ajuns la sfarsitul initierii, intrunind toate calitatile necesare unui nou imparat.

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari
<http://referatenoi.ro>

Fata de Fat-Frumos, protagonistul basmului cult nu este un model exceptional. Trasaturile sale tin de sfera umanului: milostenie, generozitate, spirit de sacrificiu, toleranta, spirit de lider, capacitatea de a media conflicte, de a disocia aparenta de esenta. Procedeele de caracterizare sunt preponderent indirecte. La inceputul operei mezinul nu actioneaza ca Fat-Frumosul intelept si atotstiutor cu care ne-au obisnuit textele populare, ci este lipsit de curaj (nu insista la crai sa-i permita plecarea decat la sfatul batranei), naiv (duce tava cu jaratic celui mai aratos dintre cai, ocolindu-l pe cel rapciugos), se teme cand vede ursul la pod si este incurajat de cal, cade in cursa Spanului desi tatal l-a sfatuit sa se fereasca de el, se plange de cate ori acesta il va trimite dupa salatile ursului sau dupa nestematele cerbului. Toate experientele pe care le parcurge au astfel rolul bine definit de a-l maturiza in vederea mostenirii tronului imparatesc.

Drumul sau de initiere este punctat prin spatii cu valoare simbolica: podul (semnifica trecerea spre o noua treapta a fiintei, atat atunci cand are loc confruntarea cu tatal deghizat in urs, cat si la intalnirea cu furnicile), fantana (loc in care are loc schimbul identitar dintre mezin si Span, scena a unui botez simbolic al protagonistului care capata acum un nume oximoronic cu valoare simbolica), padurea (labirint a carui parcurgere nu poate lipsi din experienta de maturizare a niciunui tanar).

Un alt argument care ilustreaza afirmatia data il constituie prezenta in acest bildungsroman a altor personaje, considerate initiatorii mezinului: tatal, calul, batrana cersetoare / Sfanta Duminica, dar mai ales Spanul, cel mai important dintre initiatori prin duritatea probelor pe care le propune. Ca Spanul e principal initiator o dovedeste faptul ca, in final, il elibereaza pe Harap-Alb de juramantul de la fantana prin taierea capului. Astfel, Creanga opereaza o mutatie esentiala si la nivelul personajelor negative.

Calul nu este un simplu animal inzestrat cu darul vorbirii. El a mai parcurs acest drum si cu tatal eroului, are puteri supranaturale (zborul pana la cer) si faciliteaza initierea lui Harap-Alb: nu intervine sa dejoace planul Spanului, pentru ca stie ca aceasta etapa este obligatorie in maturizarea viitorului crai, este cel care il imbarbateaza pe mezin si il duce la Sfanta Duminica, astfel incat putem vorbi despre o complicitate a acestor initiatori.

Nu in ultimul rand, auxiliile personajului nu sunt incadrabile in categoria fabulosului specific basmului popular, deoarece ei sunt, in primul rand, oameni care au o trasatura exagerata prin caricaturizare: sunt forte primordiale ce reprezinta fantasticul umanizat (antropomorfizat). Portretele lor reprezinta pasaje care probeaza intentionalitatea artistica a lui Creanga si originalitatea viziunilor sale, asa cum este cel al lui Gerila, dominat de dimensiunea hiperbolica realizata prin augmentative ("buzoai groase si dabalazate"), prin personificarea naturii ce tremura sub rasuflarea lui, prin oximoronul cu valoare conclusiva "foc de ger era", intarite de adresarile directe catre cititor ("ce sa va spun?").

Prin urmare, Povestea lui Harap-Alb isi justifica incadrarea in categoria basmelor culte mai ales prin modificarile esentiale aduse de Creanga la nivelul personajelor, care se sustrag unei incadrari in cele doua opozitii cu care ne-au obisnuit basmele populare (pozitiv-negativ si real-fabulos),

Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari

<http://referatenoi.ro>

evidentiindu-se prin complexitate caracterologica si / sau psihologica.